

19 Φεβρουαρίου 2021

Η πορεία της ψυχής μέσα από τους Ψαλμούς

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Φωτο:kataskinosi-agkyra.blogspot.com

π. Βασίλειος Θερμός

Οι Ψαλμοί έχουν υπάρξει από τα πιο αγαπημένα κείμενα ολόκληρης της Αγίας Γραφής και από τα πιο σημαντικά κείμενα της ανθρωπότητας. Η ποιητική τους φύση προσφέρεται σε όλες τις εποχές για ταύτιση του πιστού με τά συναισθήματα τα οποία εκφράζουν, για ατομική προσευχή, για την κοινή λατρεία της Εκκλησίας. Ο Άγιος Νικόδημος γράφει ότι δεν υπάρχει ανθρώπινη κατάσταση ή πάθος που να μην βρίσκει την «ιατρείαν» του μέσα από αυτό το βιβλίο.[1] Θα εξετάσουμε απόψε, εντελώς συνοπτικά, μια ψαλμική πρόταση για τον άξονα της λύτρωσης: πώς και με ποιούς τρόπους είναι εφικτό κάποιος οδοιπόρος της ζωής ετούτης που μάς δόθηκε, της πάντοτε άνισης και όχι σπάνια άδικης, να βγει στο «ύπαιθρο του κόσμου»; Πώς και με ποιούς τρόπους γίνεται να οδηγηθεί κανείς από τις κραυγές στην αγαλλίαση, αυτός και τίποτε λιγώτερο είναι ο στόχος της ανθρωπολογίας των Ψαλμών. Καθώς οι Ψαλμοί δεν είναι διατεταγμένοι στο ομώνυμο βιβλίο με κάποια συγκεκριμένη θεματική σειρά που να υποδηλώνει την εν λόγω πορεία, έπεται πως η πρόταση που προβάλλω απόψε αποτελεί προσωπική ανάγνωση και ότι άλλες ιδέες διάρθρωσης είναι επίσης νόμιμες.

Σε συνθήκες κρίσης ο άνθρωπος αναζητά έναν λόγο (αιτία) από τον οποίο να κρατηθή, μα και ένα λόγο (ομιλία) που θα τον εμπνεύσει. Οι λόγοι στους οποίους θα προσπαθήσουμε να εμβαθύνουμε στο βιβλίο ετούτο αποτελούν τόσο αιτίες να κρατηθή κάποιος στην ενεργό ζωή («δεν θα πεθάνω αλλά θα ζήσω και θα διηγούμαι όσα έκανε ο Κύριος», Ψαλμ. 117: 17), όσο και ομιλίες αμφίδρομες μεταξύ ανθρώπου και Θεού («αγάλλομαι στον λόγο σου σαν κάποιος που βρήκε λάφυρα πολλά», Ψαλμ. 118: 162).

1: Ο Ψαλμός που μας εισοδεύει στο Βιβλίο του Ψαλτηρίου αποδίδει εύγλωττα τη διήκουσα έννοια ολόκληρης της Παλαιάς Διαθήκης, την κυρίαρχη ιδεολογία θα λέγαμε του ευσεβούς Εβραίου. Σύμφωνα με αυτήν, η τήρηση των εντολών του Θεού συνδέεται με ευλογία και γονιμότητα, ενώ η απομάκρυνση από αυτές με έκλειψη και ακαρπία. Για να παρασταθή με ενάργεια η διαφορά των δύο δρόμων χρησιμοποιούνται δύο έντονες εικόνες, του στέρεου δέντρου από τη μια και της σκονης που ριπίζεται στον άνεμο από την άλλη.

Σε αντίθεση με την επιθυμία του, δεν είναι ανάγκη να διακρίνει ο ευλαβής άνθρωπος σε τούτη εδώ τη ζωή ορατά σημάδια της αποτυχίας του ασεβούς. Λαμβάνει την πληροφορία ότι αυτός που περιφρόνησε το Νόμο του Θεού δεν θα έχει την ευλογία και τη χαρά να σταθή όρθιος κατά την Εσχατη Κρίση ώστε να γευθή τις δωρεές που ετοίμασε ο Θεός. Δεν θα ανήκει στους νικητές. Η προειδοποίηση λειτουργεί και ως κίνητρο.

Στο ερώτημα «εις τί έγκειται η οδός του Θεού;», η απάντηση είναι: στη μελέτη του Νόμου Του και στη στοίχιση του ανθρώπινου θελήματος με αυτόν. Θα το ξαναβρούμε σε λίγο.

62: 2 Θεέ, Θεός μου είσ' εσύ,
σ' αναζητώ απ' τα χαράματα •
διψάει για σένα η ψυχή μου •
η σάρκα μου σ' αποζητάει
σε μια έρημη, στεγνή
κι άνυδρη γη.

Η ψυχή διψά τον Θεό επειδή ο κόσμος αυτός της φαίνεται ξερός και δύσβατος. Η εμπειρία του Θεού τού αφήνει γεύση εξαίσια, τόσο ζωηρές είναι οι εικόνες που χρησιμοποιεί. Εχοντας ήδη δοκιμάσει την φροντίδα και προστασία του Θεού αισθάνεται προσκολλημένος επάνω Του.

Το ίδιο και ο 83:

2 Πόσο αγαπητοί είναι οι χώροι της λατρείας σου, Κύριε του σύμπαντος!

3 Λιώνει η ψυχή μου από τον πόθο

για του Κυρίου τις αυλές •

χαράς τραγούδια λέει η καρδιά και το κορμί μου για τον αληθινό Θεό.

Το συναίσθημα εδώ κορυφώνεται ακόμη περισσότερο, ο ψαλμωδός μιλά για πόθο, για σχεδόν ερωτική προσκόλληση. Θυμίζει το βίωμα των βαθιά ερωτευμένων ότι θα μπορούσαν να ακολουθήσουν το αγαπημένο πρόσωπο παντού, ακόμη και στις χειρότερες συνθήκες, μόνο που εδώ υπάρχει το πλεονέκτημα του απολύτως αξιόπιστου Συντρόφου.

Η προσκόλληση στον Θεό εδώ αποκτά ειδικότερο χαρακτήρα: αναδεικνύεται η σημασία των σκηνωμάτων Του και του θυσιαστηρίου Του. Αν αυτά σήμαιναν πολλά και βαρυσήμαντα για τον Ιουδαίο, ο σημερινός πιστός ο οποίος θα διαβάσει αυτόν τον Ψαλμό στο πλαίσιο της χριστιανικής λατρείας στην οποία είναι ενταγμένος, αναγνωρίζει εκκλησιολογικής σημασίας διαπιστώσεις. Ο ναός γίνεται κατοικία του πιστού, κάτι που προφανώς χρειάζεται να εκληφθή βιωματικά και εκκλησιολογικά: η Εκκλησία είναι το σπίτι μας, με ό,τι και αν περιλαμβάνει αυτή η ιδιότητα.

50: Αλλά η πορεία έχει και εμπόδια, κυρίως τις αμαρτίες μας. Ο ψαλμωδός, μετανιώνοντας, δεν ζητά από τον Θεό μόνο την εξάλειψη της ενοχής του, δηλαδή την επαναφορά στην προ της αμαρτίας κατάσταση. Προχωρεί και ικετεύει για δημιουργία νέας καρδιάς μέσα του, καθαρής, που θα συνοδεύεται από πνεύμα ευθύτητας. Η αναδημιουργία αυτή θα πρέπει να λάβει χώρα στα «έγκατα» της καρδιάς. Η ευθύτητα αποτελεί σταθερή αξία στον ιουδαϊκό λόγο και δηλώνει δικαιοσύνη και πιστότητα. Ο στίχος θυμίζει την προφητεία του Ιεζεκιήλ (36: 26) και συνιστά υψηλό δείγμα πνευματικότητας για τα παλαιοδιαθηκικά δεδομένα. Δεν θα είναι υπερβολή να ισχυριστούμε ότι σπάνια την συναντά κανείς σε εμάς τους σημερινούς μετανοούντες της εποχής της Χάριτος, όπου συνήθως αυτό που μας ενδιαφέρει είναι πώς θα πάρουμε μια άφεση και τακτοποίηση χωρίς να νοιαζόμαστε για αληθινή αναγέννηση.

3: Ο ψαλμωδός μιλά για το πολυμήχανο των πειρασμών που κλείνουν τον δρόμο του ανθρώπου από όλες τις πλευρές. Κάποιες φορές αυτοί υλοποιούνται σε λογισμούς που ψιθυρίζουν: «Παράτα τα, δεν υπάρχει σωτηρία στον Θεό σου». Είτε λογισμοί είτε πραγματικοί άνθρωποι αμφισβητούν τον Θεό, αυτό του προκαλεί θλίψη. Σύντομα όμως συνέρχεται και με εμπιστοσύνη σε Αυτόν ζητά να τους τιμωρήσει. Ο λόγος περί τιμωρίας στην εκφραστική της Παλαιάς Διαθήκης πρέπει σήμερα να κατανοηθεί ως λόγος περί επικράτησης του όντως Ισχυρού, ως λόγος νίκης της αλήθειας. Η αλήθεια πρέπει να δικαιωθεί: αυτό αποτελεί την τιμωρία του ψέματος. Για να αποδώσει τις έννοιες αυτές ο Εβραίος (και όχι μόνο αυτός αλλά σχεδόν όλοι οι προνεωτερικοί λαοί) καταφεύγουν σε όρους που προκύπτουν από την ιστορική και κοινωνική εμπειρία τους. Εδώ συγκεκριμένα, αντλούν από την εικόνα του νικητή ηγεμόνα ο οποίος θα τιμωρήσει τους εχθρούς του.

24: Στιγμές ικεσίας.

16 Κοίτα με και σπλαχνίσου με,
έτσι μόνος κι αδύνατος που είμαι.

17 Αυξήθηκαν οι θλίψεις της καρδιάς μου·
λευτέρωσέ με από τα άγχη μου.

18 Κοίτα την αθλιότητά μου και το μόχθο μου·
κι εξάλειψε όλα τα αμαρτήματά μου.

19 Κοίταξε πόσο αυξήθηκαν οι εχθροί μου,
και με μισούν θανάσιμα.

20 Φύλαξε την ψυχή μου και λευτέρωσέ με·
ας μη βγω γελασμένος που σ' εσένα κατέφυγα.

22: 4 Αν πορευτώ μες σε θανατερό σκοτάδι,
κακό κανένα δε φοβάμαι,

γιατί μαζί μου, Κύριε, είσ' εσύ·

Εν τω μεταξύ συνεχώς η ικεσία εναλλάσσεται με ευχαριστία. Μόνο «στόν Ισραήλ η δοξολογία αποτελεί επακόλουθο της βεβαιότητας ότι η παράκληση έχει εισακουσθή».[2]

33: 21 Περιφρουρεί όλη την ύπαρξή του:

Ούτ' ένα κόκκαλό του δεν θα συντριβεί.

Η συντριβή των οστών για τους ανθρώπους της εποχής εκείνης σήμαινε την ολοκληρωτική καταστροφή. Ο δίκαιος δηλαδή ενδέχεται να υποστή ταλαιπωρίες και θλίψεις αλλά δεν θα συντριβή ολοκληρωτικά, θα τον ανορθώσει ο Θεός. Εδώ έχουμε και μια εισαγωγή στην εικόνα που θα συναντήσουμε στο Πάθος του Χριστού: δεν Του συνέτριψαν τα οστά όπως στους δύο ληστές, μια εξαίρεση που συμβολίζει και εικονίζει την επικείμενη Ανάσταση. Τελικά ο Θεός διαφύλαξε τον

Υιό Του, ο Οποίος εν τω μεταξύ Τού είχε κάνει απόλυτη υπακοή.

37: Ο πόνος κλιμακώνεται. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να σηκώσει το κεφάλι από την οδύνη, ενώ οι πληγές του είναι τόσο πολλές και άσχημες ώστε έχουν σαπίσει! Η καρδιά του στενάζει τόσο που το στόμα του ωρύεται! Η ανάγνωση που επιχειρούν οι Πατερες εδώ δεν περιορίζεται μόνο στις αδόκητες συμφορές, αλλά καλύπτει και το άλγος που προκύπτει από την αμαρτία. Μια τόσο έντονη οδύνη πάντα γίνεται χειρότερη όταν συνοδεύεται από μοναξιά και περιφρόνηση των άλλων, ή και από εχθρικότητα ακόμη

117: Εδώ έχουμε την θεολογία της παραχώρησης αλλά και την έννοια του επιτιμίου:

18 Με παίδεψε ο Κύριος πολύ
αλλά δε μ' έδωσε στο θάνατο.

142: Σπουδαία και διαχρονική μεταφορά το σκοτάδι: «ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰῶνος». Όπως εξηγεί ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, «αυτοί που βρίσκονται στο σκοτάδι α) δεν γνωρίζουν τη φύση των πραγμάτων, β) δεν βλέπουν τα κακά που έρχονται, γ) πράττουν το κακό χωρίς τύψεις, δ) βρίσκονται σε διαρκή φόβο».[3] Ποιό από τα τέσσερα αυτά δεινά θα συμβούν εξαρτάται από τον λόγο για τον οποίο βρίσκεται κανείς στο σκοτάδι: αμαρτίες, εχθροί κ.ο.κ.

Αλλά ενίοτε βρίσκουμε τους εαυτούς μας ένα σκαλί πιο κάτω από την προηγούμενη κατάσταση, όπου η πολλή θλίψη αντισταθμιζόταν από την ελπίδα στον Θεό. Εδώ τώρα αμφισβητείται τόσο η δύναμη όσο και η αγαθότητά Του, κάτι γνώριμο σε καρδιές που βρίσκονται σε βαθειά κρίση. Η καλύτερη περίπτωση τότε είναι ο άνθρωπος να βιώνει την θολή και παραμορφωμένη όραση του κόσμου ως αρρώστια και να ικετεύει για θεραπεία. Η χειρότερη; Να εγκαλεί τον Θεό για αδιαφορία!

6: 4 Αλλά ως πότε,
Κύριε, εσύ θα μένεις απαθής;

Τώρα εισερχόμαστε στα άδυτα της απορίας και αγωνίας, στα ύψιστο ερώτημα της ανθρώπινης καρδιάς ενώπιον του πόνου: Γιατί πάσχει ο δίκαιος; Εν τελει πόσο μπορώ να εμπιστευθώ έναν Θεό που αφήνει να πάσχει ο δίκαιος;

21. Αρχετυπική η εγκατάλειψη του Χριστού.

«Ο Ψαλμός αυτός φερνει σε αντιπαράθεση δύο διαφορετικές συμπεριφορές του Θεού, συμπεριφορές αντιφατικές, που κάνουν τον άνθρωπο να αναρωτιέται γιατί συνυπάρχουν: ο Θεός τώρα είναι αφανής, αλλά ο Θεός φανερώθηκε στους προγόνους του ψαλμωδού με τις σωτήριες ενέργειές του. Αν δεν είχε φανερωθή στο παρελθόν, δεν θα υπήρχε τώρα ούτε Ψαλμός ούτε θρήνος, κανείς δεν θα

ρωτούσε 'γιατί;' και θα υπήρχε μονάχα η σιωπή του χάους».[4] Με άλλα λόγια, αν βρίσκουμε το κουράγιο να αρθρώσουμε κραυγές ή ένα 'γιατί;', είναι επειδή έχει εγγραφή ήδη μέσα μας το αποτύπωμα μιας αγαθότητας, είτε ατομικά είτε στο συλλογικό ασυνείδητο. Η διαμαρτυρία των αθέων είναι--- άθελά τους--- σημάδι μιας υποτυπώδους εμπειρίας της καλωσύνης του Θεού, διακήρυξη της τεκμηριωμένης προσδοκίας τους...

Στον Ψαλμό 87 καθίσταται σαφέστερο το βίωμα πως η λησμοσύνη (εκ) του Θεού θα ισοδυναμούσε με θάνατο, με Αδη. «Αυτός ο Ψαλμός είναι ο ζοφερώτερος όλων των θρήνων του Ψαλτηρίου. Η αγωνιώδης κραυγή του ποιητή ακούγεται από την αρχή ως το τέλος, αφού ο πόνος του διαρκεί από τη νεότητά του μέχρι τώρα. Η μόνη ανταύγεια ελπίδος που διαφαίνεται είναι το γεγονός και μόνο ότι ο ψαλμωδός προσεύχεται, ότι αναφέρεται στον 'Θεόν της σωτηρίας του'».[5] Ο γέροντας Σωφρόνιος, μαθητευθείς στην πείρα του Αγίου Σιλουανού αλλά μιλώντας και εξ ιδίας εμπειρίας, θεωρεί ως την βαρύτερη δοκιμασία του αγωνιζόμενου χριστιανού την αίσθηση της θεοεγκαταλείψεως. (Πρέπει να την αποκαλούμε αίσθηση και όχι πραγματικότητα, αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς). Τότε, γράφει, αισθανόμαστε σα να βαραίνει πάνω μας κάποια κατάρα. Σε παρόμοιες περιστάσεις η ψυχή των τελείων συλλαμβάνει ολόκληρη την τραγωδία της ανθρωπότητας και η πίστη στην αγάπη του Χριστού την παροτρύνει σε ακόμη βαθύτερη μετάνοια. Αυτή η μορφή της ταπεινώσεως δεν επιτυγχάνεται με τις δικές μας προσπάθειες αλλά αποτελεί δώρημα του Θεού και συγκεκριμένα του Παρακλήτου ο Οποίος γίνεται αντιληπτός ως όντως παρηγορητής.[6] Γιατί λοιπόν πρέπει να συμβαίνουν όλα αυτά τα οποία φέρνουν τον άνθρωπο στα όρια της αντοχής του; Ο ίδιος προσκομίζει την απάντηση, βγαλμένη από έναν δρόμο που τον βάδισε και όχι από κάποια θεωρία: Με την θεοεγκατάλειψη δίνεται στον άνθρωπο η δυνατότητα να επιδείξει την ελευθερία και την πιστότητά του προς τον Θεό. Στη συνέχεια θα αποκαλυφθή η θεία αγάπη με τρόπο που υπερβαίνει την ανθρώπινη προσδοκία.[7] Οπωσδήποτε χρειάζεται να τονίσουμε εδώ πως μια αίσθηση εγκατάλειψης από τον Θεό του μεγέθους και της έντασης που περιγράφει ο γέροντας Σωφρόνιος είναι σπάνια, παρατηρείται δε μόνο σε ψυχές του δικού του επιπέδου, οι οποίες έζησαν την παρουσία του Θεού προηγουμένως με μεγάλη αμεσότητα και συνεπώς έχουν την δυνατότητα μέσα στον ζόφο της κρίσης να επικαλεσθούν τις καλές στιγμές και να στηριχθούν με την ανάμνησή τους. Οι καρποί αυτής της δοκιμασίας τους συνίστανται σε μεγάλη πρόοδο προς την αγιότητα. Οι υπόλοιποι, εμείς όλοι δηλαδή, βιώνουμε κάποιες φορές ένα αίσθημα εγκατάλειψης από τον Θεό πολύ ηπιότερο, το οποίο όμως οφείλεται περισσότερο σε αμέλειά μας ή σε ελαττωματική πίστη. Πρόκειται δηλαδή για μια εμπειρία η οποία είναι περισσότερο ψυχολογικού χαρακτήρα διότι αναπτύσσεται σε ψυχές οι οποίες δεν πρόλαβαν να λάβουν μεγάλη πείρα της θείας παρουσίας και ενέργειας, συνεπώς η στέρηση του

Θεού εν πολλοίς αποτελεί (και) διακοπή των φαντασιακών κατασκευών και προβολών τις οποίες φιλοξενούσε η ψυχή και από τις οποίες ελάμβανε «παρηγοριά». Έτσι αναπτύσσεται η νέα προβολή, της δήθεν εγκατάλειψης από τον Θεό. Τόσο οι «φτασμένοι» όμως όσο και οι αρχάριοι, παρά τις διαφορετικές προϋποθέσεις του αισθήματος θεοεγκαταλείψεως που βιώνουν, καλούνται σε παρόμοια υπέρβαση: ένταση της μετάνοιας και καρδιακή συμμετοχή στα παθήματα του κόσμου.

101: 20---21. Η παράξενη και σκανδαλώδης για μάς λογική του Σταυρού έχει και τη δική της λογική της λύτρωσης. «Θα σκύψει ο Κύριος από το άγιο ύψος Του να δει και να ακούσει τον στεναγμό των αιχμαλώτων και μελλοθανάτων». Όπως γράφει ο γέροντας Σωφρόνιος, ο άνθρωπος γίνεται ικανός να ακολουθήσει τον Χριστό στη Γεθσημανή και στον Γολγοθά μόνο όταν τον εγγίσει η Φωτιά που έρριξε Αυτός στη γη. Η γνώση που προκύπτει από αυτή την εμπειρία οδηγεί σε πρόγευση της Αναστάσεως.[8] Θα 'σκύψει' ο Κύριος να τον αναστήσει.

Μετά από την διαδρομή της οδύνης έχουμε να αντιμετωπίσουμε το ερωτημα πώς βγαίνει κανείς από τον Αδη. Ο γέροντας Σωφρόνιος μάς πληροφόρησε ότι «το εκθαμβωτικό Φως της Θεότητας αντανακλάται προβαλλόμενο στη ζωή μας με τη μορφή των εντολών»![9] Αυτή είναι και η πρόταση της συγκεκριμένης αποψινής ερμηνευτικής οπτικής μου. Μέσα στον πόνο, η πιστότητα στον Νόμο.

Ο Θεός προτείνει στους ανθρώπους δρόμους ζωής που οδηγούν σε Αυτόν, δρόμους οι οποίοι στη θεολογική ορολογία λέγονται εντολές. Στους Ψαλμούς οι ακόλουθες λέξεις χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες: εντολή, νόμος, μαρτύριο/α, δικαιώματα, κρίμα, αλήθεια, διάταξις, οδός, λόγος/λόγιο. Εκφράζουν όλες το ίδιο, την πρόταση ζωής που απευθύνει ο Θεός στον άνθρωπο.

118. Η απόλαυση του θεϊκού Νόμου δεν μπορεί να συγκριθεί με καμιά γήινη. Γιατί; Επειδή μέσα σε αυτές κρύβεται ο ίδιος ο Θεός!

14 Χαίρομαι να τηρώ τις εντολές σου,
σαν να 'τανε δικοί μου όλοι οι θησαυροί.

Ξανά το θέμα του φωτισμού, τα μάτια του νοός πρέπει να ξεσκεπασθούν (βλ. Λουκ. 24: 45, Β' Κορ. 3: 16):

18 Τα μάτια μου άνοιξε να δω
τα θαυμαστά του νόμου σου.

Οι εντολές του Θεού προορίζονται να γίνουν αντικείμενο πόθου αφού αποτελούν ενέργειες του Θεού:[10] 20 Λιώνει η ψυχή μου από τον πόθο

για τις δικές σου αποφάσεις
κάθε στιγμή.

Οτιδήποτε είναι πιθανό να μας αποσπάσει από τον Θεό είναι ματαιότητα υπό την

έννοια του άδειου και κουφίου.

37 Απόστρεψε τα μάτια μου από τη θέα της ματαιότητας·
οδήγησέ με ώστε να μπορώ να ζήσω.

Το θάρρος, καρπός της αφοσίωσης:

46 Για τις βουλές σου θα μιλώ μπροστά σε βασιλιάδες,
και δε θα ντροπιαστώ.

Η αυτογνωσία υπαγορεύει την παραδοχή ότι ενδεχομένως να μην είχε προσεγγίσει
με τον τροπο αυτό τον θεϊκό Νόμο αν δεν είχαν προηγηθεί συνθήκες που τον
ταπείνωσαν:

71 Ήταν καλό για μένα που ταλαιπωρήθηκα
γιατί έμαθα τους νόμους σου.

Όλα έχουν τέλος, αλλά η εντολή του Θεού είναι απέραντη. Εδώ εγκωμιάζεται η
απεραντωσύνη της σοφίας του Νόμου, αλλά και η βιωματική ευρυχωρία την οποία
προσφέρει. Καθώς η τήρηση της εντολής καταλήγει να πλατύνει την καρδιά, ο
άνθρωπος επιτυγχάνει να μετέχει στην ευρυχωρία του Θεού. Να γίνεται κατά τον
άγιο Μάξιμο «άναρχος και ατελεύτητος». Πρόκειται για ομολογία που μόνο ένας
προχωρημένος στην αρετή είναι σε θέση να εκφέρει, διότι πρέπει να έχει διανύσει
και υπερβή το στάδιο εκείνο της «στενοχωρίας» και δυσφορίας που προκαλεί η
επάνοδος από την αμαρτία στο θείο θέλημα.

96 Κάθε έργο που το λένε τέλειο
έχει όρια

αλλά η εντολή σου είναι στ' αλήθεια τέλεια·
όρια δεν έχει.

Η ερωτική αφοσίωση είναι πάντα εφευρετική σε παρομοιώσεις:

103 Πόσο γλυκιά είναι η γεύση από τα λόγια σου,
μέσα στο στόμα μου πιότερο κι απ' το μέλι!

Ο θεϊός φόβος, το δέος δηλαδή ενώπιον των θαυμασίων του Θεού, διασφαλίζει την
τήρηση των εντολών:

120 Το σώμα μου αναρρίγησε από τον τρόπο που εμπνέεις,
κι από τις αποφάσεις σου φοβήθηκα.

Φανερώνοντας ο Θεός το Νόμο Του στο νου και στην καρδιά φωτίζει και εκείνους
που είναι «νήπιοι» και δεν αντιλαμβάνονται.

130 Φωτίζει η αποκάλυψη των λόγων σου,
σύνεση δίνει στους απλούς ('νηπίους').

Η μελέτη του λόγου του Θεού επιφέρει πολλές ανακαλύψεις:

162 Αγάλλομαι στο λόγο σου,
σαν κάποιος που ηύρε λάφυρα πολλά.

Ο επίλογος αυτού του μοναδικού ύμνου δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από ό,τι
συμπυκνώνει την αυτοσυνειδησία των εκάστοτε αφοσιωμένων στον Θεό. Όσος

θείος έρωτας και αν έχει εγκατασταθή στην ψυχή, όσο και αν έχει προοδεύσει κάποιος στον δρόμο που οδηγεί στα ύψη της θεότητας, θεμελιώδες βίωμα παραμένει η μετάνοια και η ταπείνωση:

176 Περιπλανήθηκα σαν πρόβατο χαμένο•

έλα, το δούλο σου ν' αναζητήσεις,

γιατί τις εντολές σου δεν τις ξέχασα.

Νομίζω ότι πλέον έχουμε αντιληφθή γιατί ο Νόμος του Θεού γίνεται πηγή χαράς. Οπως μάς ερμήνευσε ο γέροντας Σωφρόνιος, ο θεϊκός Νόμος, δηλαδή οι εντολές Του, αποτελούν φανέρωση του Ιδίου του Θεού. Αν γίνονται αντιληπτές ως εντολές (κάτι όχι επιθυμητό συνήθως από τον σύγχρονο άνθρωπο του αντινομισμού) είναι λόγω της πνευματικής ανωριμότητάς μας. Οσο προοδεύει κανείς στην αρετή τόσο φθάνει να αντιλαμβάνεται και να βιώνει την τήρηση των εντολών ως συνάντηση με τον ίδιο τον Χριστό.

Η πιστότητα δημιουργεί πλατυσμό. Η καρδιά εξέρχεται από την κρίση όταν αγαπήσει τις εντολές του Θεού ως φανέρωση του Ιδίου. Αλλά παραμένουμε ρεαλιστές: εννοείται πως είναι ασύγκριτα δυσκολώτερη η τήρηση του Νόμου σε καθεστώς π.χ. ψαλμού 21 ή 37 ή 87, παρά σε καθεστώς ψαλμού 1 ή 33 ή 118...

Πώς δικαιώνεται ο πόνος και με ποιό τρόπο εξέρχεται κάποιος από την οδύνη της κρίσης; Η ανθρωποκεντρική στάση ζωής έχει την απάντηση: με την καθαρή συνείδηση και με την ανθρωπιστική δράση αλληλεγγύης. Σε αυτή την θεώρηση κυριαρχούν η αξιοπρέπεια, η καρτερία, η αλτρουϊστική νοσηματοδότηση της ζωής. Υπάρχει και άλλη στάση, αυτή που επικεντρώνεται γύρω από ένα πρόσωπο. Κατά την γνώμη μου και την μικρή μου πείρα, αυτή είναι ισχυρότερη. Ενα πρόσωπο είναι πιο αξιόπιστο κίνητρο από μια ιδέα ή αρχή.

Το πρόσωπο αυτό στην περίπτωση μας είναι ο Μεσσίας, ο ερχόμενος Χριστός. Οι Ψαλμοί, αν και πολύ προγενέστεροι της έλευσης Του, διηγούνται πολλά για την εν λόγω συνάντηση. Ολόκληρη η Παλαιά Διαθήκη αναπνέει με την ελπίδα του ερχομού του Μεσσία και του θριάμβου Του, ενός θριάμβου στον οποίο θα μετάσχει και ο άνθρωπος.

Μια τόσο μακρά και επίπονη πορεία προορίζεται να καταλήξει σε κάτι εξ ίσου μεγάλο. Η δίοδος μέσα από το κακό και η έξοδος από την οδύνη, ανακουφίζονται μεν και παρηγορούνται από την μελέτη και εφαρμογή του Θείου Νόμου, δικαιώνονται δε μόνο από την αυτοπρόσωπη συνάντηση με τον Αγαπημένο. Αλλωστε «ο Χριστός είναι κρυμμένος μέσα στις εντολές» (κατά τον όσιο Μάρκο τον ασκητή)[11] και μόνο εξ αιτίας της πνευματικής μας ανωριμότητας η θεότητα γίνεται αντιληπτή ως Νόμος. Θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι εδώ έχει εφαρμογή το παύλειο «έχουμε μερική μόνο γνώση» (Α΄ Κορ. 13: 9) και ότι στόχος κάθε ασκητικής προσπάθειας είναι η αυτοπρόσωπη συνάντηση με τον Μεσσία και η μέθεξη της δόξας Του.

Μόνο ο έρωτας προς το Πρόσωπο είναι σε θέση να υπαγορεύσει την αγάπη για τον Νόμο. Διαφορετικά ξαναγυρίζουμε στο ξαναζεσταμένο φαγητό του νομικισμού και του ηθικισμού, κάτι που αποκλείει οριστικά την λύτρωση.

21. Την περιγραφή των φοβερών παθημάτων του Μεσσία διαδέχεται η δοξολογία και η νίκη. Η σιγουριά του ψαλμωδού για τη σωτηρία οφείλεται στο γεγονός «ότι ο Θεός είναι μαζί με τους ανθρώπους που υποφέρουν αφού είναι και ο ίδιος 'Θεός πάσχων'... Με την αναφορά του Ψαλμού αυτού στη μοναδική στιγμή της Σταύρωσης, ο Ιησούς, σύμφωνα με την ερμηνεία της Εκκλησίας, όχι μόνο δίδαξε τη βαθιά σημασία του εβραϊκού κειμένου, αλλά προσέδωσε στον Ψαλμό ένα ασυγκριτο, τελικό και υπέρτατο νόημα».[12] Αλλά η παρακολούθηση των παθημάτων και της τελικής δόξας του Μεσσία θα ήταν χωρίς ενδιαφέρον για μάς αν δεν είχε υπαρξιακή σημασία. Η δική μας έξοδος από την κρίση ακολουθεί πιστά τα βήματα του Λυτρωτή, ο Οποίος υπήρξε ο τέλειος Άνθρωπος, ο πρώτος στον πόνο και πρώτος στην Ανάσταση. «Επρεπε λοιπόν να γίνει σε όλα όμοιος με τ' αδέρφια του, ώστε να είναι σπλαχνικός και πιστός αρχιερέας στην υπηρεσία του Θεού,

ώστε να συγχωρηθούν οι αμαρτίες του λαού. Ετσι, επειδή ο ίδιος υπέφερε και δοκιμάστηκε, μπορεί τώρα να βοηθήσει αυτούς που δοκιμάζονται» (Εβρ. 2: 17--18). Γι' αυτό άλλωστε ο άμωμος (118) ψάλλεται τόσο στη νεκρώσιμη ακολουθία όσο και στον επιτάφιο.

25 Κανένα δεν περιφρόνησε φτωχό
ούτε για τη θλίψη του αδιαφόρησε•
δεν έκρυψε απ' αυτόν το πρόσωπό του
μα στην κραυγή του για βοήθεια ανταποκρίθηκε.

26 Ο έπαινόσ μου από σένα αρχίζει, Κύριε, σε σύναξη μεγάλη•
τα τάματά μου θα τα εκπληρώσω
μπροστά σ' αυτούς που σε φοβούνται.

Γιατί άραγε οι Εβδομήκοντα έχουν στο πρωτότυπο «εκκλησία» (στον στίχο 26 'σύναξη') πριν καν αυτή συσταθεί;[13] Και γιατί στη συνέχεια (στίχος 27) αναφέρεται σε γεύμα; Πρέπει να θυμηθούμε ότι μετά τη θυσία των ζώων το σφάγιο διανεμόταν στους ιερείς, στους προσφέροντες, στους φτωχούς. Εχουμε εδώ λοιπόν την θυσία του προσφερομένου, ο Οποίος στην Καινή Διαθήκη συμπίπτει με τον απαγγέλλοντα. Η έξοδος από το οδυνηρότατο δράμα επιφέρει εγκαινιασμό Τραπέζης για τους «πένητες», δηλαδή για ολόκληρη την πεινώσα ανθρωπότητα. Η θέση της τροφής είναι καθοριστική στην παγκόσμια ιστορία επειδή είναι κεντρική στην ανθρώπινη φύση. Και δεν θα μπορούσε να λείπει η ευχή των τότε συμποσίων: «να ζη η καρδιά σας». Το ευχαριστιακό δείπνο βρίσκεται τώρα μπροστά μας

προφητικά:

27 Θα φάνε οι φτωχοί και θα χορτάσουν·
όσοι ζητούν τον Κύριο θα τον δοξάσουν·•
οι καρδιές τους θα ζήσουν αιώνια.

Για να δικαιωθεί ο πάσχων πιστός πρέπει να νικηθούν οι εχθροί του. Εδώ χρειαζόμαστε εικόνες δύναμης τις οποίες ο Ψαλμός εξυμνεί. Αλλά ενώ η νίκη Του διεξάγεται κατά του διαβόλου, ένα άλλο νόημα της νίκης Του διαφαίνεται. Τα βέλη Του στην πραγματικότητα δεν είναι πολεμικά αλλά ερωτικά. Τα βέλη των λόγων Του «πληγώνουν» τους ανθρώπους και τους κερδίζουν («πληγωμένη από αγάπη είμαι εγώ», Ασμα Ασμάτων 5: 8). Απλούστατα διότι για τον Μεσσία κανείς δεν είναι εχθρός Του, έστω και αν ο ίδιος επιλέγει αυτή τη στάση.

44

6 Τα βέλη σου τα αιχμηρά
την καρδιά των εχθρών του βασιλιά θα διαπερνούνε, λαοί κάτω από σε θα πέφτουνε.

11 Ακουσε, κόρη μου, και δες,
δώσε την προσοχή σου·•

Ξέχασε το λαό σου και το σπίτι του πατέρα σου.

Η Εκκλησία, δηλαδή κάθε ψυχή ανθρώπου, καλείται τώρα σε μια νέα πραγματικότητα: «Προσκαλεί την Εκκλησία να ακούσει και να τηρήσει τις εντολές και την καθιστά οικεία με το να την ονομάζει θυγατέρα, την κάνει τέκνο δια της αγάπης... Επειτα, κάμπτοντας τον αλαζονικό της φρόνημα της λέει να σκύψει το αυτί της για να ακούσει την ταπεινή φωνή του ευαγγελικού λόγου, έτσι ώστε να εγκαταλείψει τις διδασκαλίες που είχε πάρει στο πατρικό της σπίτι, στις προηγούμενες συνήθειες».[14]Αφήνει τα προηγούμενα για να αποκτήσει νέο σπίτι και νέες συνήθειες. Η λατρεύουσα Εκκλησία τοποθέτησε τους στίχους αυτούς σε θεομητορικές ακολουθίες, δηλώνοντας έτσι την κοινή κλήση κάθε πιστού με την Θεοτόκο.

131. Ο ψαλμός λαμβάνει προφητικό χαρακτήρα όταν αναγγέλλει τις δωρεές που θα δεχθή η Εκκλησία:

13 Αλήθεια, ο Κύριος διάλεξε τη Σιών,
θέλησε να την κάνει κατοικία του.

14 Και είπε: «Αυτή είναι η παντοτινή μου ανάπαυση
εδώ θα κατοικήσω, γιατί αυτή είναι η επιθυμία μου.

15 Θα ευλογήσω πλούσια τ' αγαθά της,
τους φτωχούς της θα τους χορτάσω ψωμί.

16 Τους ιερείς της θα τους ντύσω τη θεία βοήθεια
και οι πιστοί της θα σκορπούν κραυγές χαράς.

Η Εκκλησία θα αποτελεί την μόνιμη κατοικία του Θεού, μέσα της δε οι «φτωχοί» θα χορτάσουν και οι αφοσιωμένοι στον Θεό θα αγαλλιάσουν. Ο πλοτος της θείας αγιότητας θα φανερωθή στο πρόσωπο του Μεσσία και θα μοιραστή σε όσους Τον αγαπούν. Εχουν κοινή περιουσία πλέον «ο αγιάζων και οι αγιαζόμενοι» (Εβρ. 2: 11)...

Σημειώσεις

1 Ευθυμίου Ζιγαβηνού, Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, Ερμηνεία εις τους ΠΝ΄ Ψαλμούς του προφητάνακτος Δαβίδ, εκδ. Ορθόδοξος Κυψέλη, σ. 12.

2 André LaCocque, Ας σκεφτούμε τη Βίβλο, εκδ. Άρτος Ζωής, 2005, σ. 252.

3 Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Εις τους Ψαλμούς, ρμβ΄, ΕΠΕ 7, 361-363.

4 André LaCocque, Ας σκεφτούμε τη Βίβλο, εκδ. Άρτος Ζωής, 2005, σ. 254.

5 Dan Allender, Tremper Longman, The cry of the soul: how our emotions reveal our deepest questions about God. Navpress, 1994, σ. 139.

6 Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστι, σ. 195.

7 ό.π., σ. 204.

8 ό.π., σ. 208.

9 Περί προσευχής, σ. 179.

10 Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Οι εντολές του Θεού ως θείες ενέργειες, 'Πρόσωπο και θεσμοί', εκδ. Πουρναρά, 1997.

11 Περί πνευματικού νόμου, 190, Φιλοκαλία, τόμος α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, σ. 142.

12 André LaCocque, Ας σκεφτούμε τη Βίβλο, εκδ. Άρτος Ζωής, 2005, σ. 256, 273-274.

13 Αλλού μεταφράζουν το καχάλ και ως «συναγωγή».

14 Μ. Βασιλείου, Εις τους Ψαλμούς, μδ΄, ΕΠΕ 5, 287.

*Ομιλία ότι αποτελεί περίληψη από το βιβλίο 'Η καρδιά σε κρίση' από τις εκδόσεις Αρμός.

Πηγή: [Αντίφωνο](#)